

Vladimir Cvetković, Marina Filipović

INFORMISANJE GRAĐANA O VANREDNIM SITUACIJAMA: ČINIOCI UTICAJA I MODALITETI

Izvorni znanstveni rad

UDK 351.862.21:659.43

659.43:005.931.11

Vladimir Cvetković

Fakultet bezbednosti Univerziteta u Beogradu

Marina Filipović

Fakultet bezbednosti Univerziteta u Beogradu

Sažetak

Cilj kvantitativnog istraživanja predstavlja naučna eksplikacija uticaja određenih činioca na modalitete informisanja građana o vanrednim situacijama. Posebna pažnja je usmerena ka ispitivanju uticaja sledećih činioca na informisanje: pol, godine starosti, obrazovanje, bračni status, status zaposlenosti i roditeljstva, percepcija rizika i prethodno iskustvo. Istraživanje je sprovedeno u toku 2015. godine i višestapnim slučajnim uzorkovanjem anketirano je 2500 građana u 19 lokalnih zajednica u Srbiji. Dobijeni rezultati deskriptivnih statističkih analiza pokazuju da je najviše građana o vanrednim situacijama informisano preko televizije 58,9%, zatim preko štampe 31,7%, ukućana 31,2%, interneta 28,7%, radio emisija 15,7%, u školi 14,3% i u na kraju u okviru porodice 12%. Rezultati inferencijalnih statističkih analiza pokazuju da postoji statistički značajna povezanost načina informisanja preko televizija sa polom, bračnim statusom i statusom zaposlenosti. Sa druge strane, način informisanja preko radio emisija je povezan sa obrazovanjem i prethodnim iskustvom. Na informisanje građana preko štampe i interneta statistički značajno utiču pol, obrazovanje i bračni status. Ispitivanje modaliteta informisanja građana o vanrednim situacijama ima veliki naučni i društveni značaj. Dobijeni rezultati istraživanja u velikoj meri mogu uticati na opredeljenje izbora najadekvatnijeg načina informisanja pojedinih kategorija građana. Originalnost istraživanja ogleda se u neispitanom stanju i modalitetima najoptimalnijeg informisanja građana o vanrednim situacijama u Srbiji.

Ključne riječi: bezbednost, vanredne situacije, informisanje, činioci, građani

UVOD

Informisanje građana o vanrednim situacijama predstavlja važan element u procesu upravljanja rizicima od vanrednih situacija. Javnost je najviše sposobna da se zaštiti od posledica vanrednih situacija ukoliko su informisani da postoji opasnost, a zatim edukovani o tome šta mogu da preduzmu kako bi umanjili rizike. Upravo zato, programi edukacije građana predstavljaju jednu od elementarnih mera ublažavanja posledica vanrednih situacija (Cvetković, 2016a; Cvetković et al., 2015; Jakovljević, Cvetković, & Gačić, 2015). Svakako, može se reći da svaki građanin ima pravo i obavezu da bude informisan o svim potencijalnim rizicima koji postoje na području lokalne zajednice gde živi ili radi te je potrebno omogućiti efikasan pristup tim informacijama (Smawfield, 2012).

Obrazovanje učenika o vanrednim situacijama u školama je često zapostavljeno. Razloga za takvo stanje je nekoliko (Lidstone, 1996): katastrofe su se oduvek smatrale događajima koji se retko pojavljuju, pojavljuju se u mnogo različitih oblika, donose mnoštvo različitih uzroka i posledica. Konkretni događaji iz oblasti vanrednih situacija svedoče da su deca koja su upoznata sa fenomenom i načinom reagovanja u takvim situacijama sposobna da brzo i odgovarajuće odreaguju kako u cilju sopstvene zaštite tako i upozoravanju drugih na potencijalne opasnosti (Cvetković, 2016b; Cvetković & Ivanov, 2016; Ivanov & Cvetković, 2014; Stanišić & Maksić, 2014).

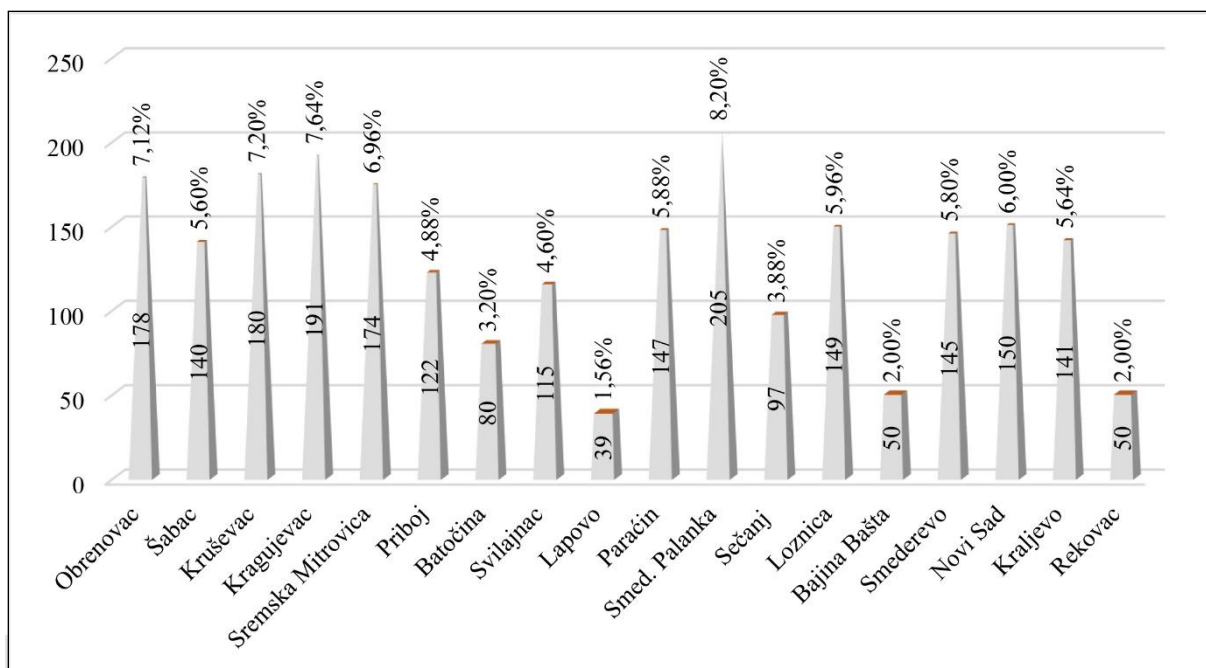
U trećoj strateškoj oblasti Nacionalne strategije zaštite i spasavanja („*Sl. glasnik RS*“, br. 86/11) naslovljenoj sa „Koristiti znanje, inovacije i obrazovanje u cilju izgradnje kulture bezbednosti i otpornosti na svim nivoima“ eksplicitno se ukazuje da se posledice vanrednih situacija mogu znatno smanjiti ukoliko su građani dobro i adekvatno informisani o rizicima sa kojima se mogu suočiti i o mogućim opcijama i merama koje mogu preduzeti u cilju smanjenja ugroženosti i bolje pripreme. Motivisanost za preduzimanje mera spremnosti zavisi i od mogućnosti pristupa građana medijima koji se uobičajeno koriste za davanje informacija i upozorenja o prirodnim katastrofama (Murphy, Cody, Frank, Glik, & Ang, 2009). Dakle, masovni mediji igraju veliku ulogu u informisanju građana o procedurama postupanja i ponašanja pre, za vreme i posle prirodne katastrofe (Reddick, 2011; Russo, 2013). Oni bi trebali da ohrabruju javnost i podižu nivo njihovog poverenja u lične i sposobnosti subjekata i snaga sistema zaštite i spasavanja da se izbore sa posledicama prirodnih katastrofa. Bakir (Bakir, 2010) ističe da se istraživanja uloge medija u vezi rizika od vanrednih situacija odnose na: obezbeđivanje znanja o rizicima sa ciljem informisanja građana; prihvatanje raznovrsnih rizika; motivisanje javnosti da preuzme odgovornost u vezi rizika.

Kretikos i saradnici (Cretikos et al., 2008) utvrdili su da je radio najčešći izvor masovnih medija korišćen za dobijanje informacija o nastalim prirodnim katastrofama. Sa druge strane, Baluz i saradnici (Balluz, Schieve, Holmes, Kiezak, & Malilay, 2000; Kiezak, & Malilay, 2000) su identifikovali da je najefikasniji način davanja upozorenja o prirodnim katastrofama izazvanim uraganom preko televizije. Pojedina istraživanja (Tanner, Friedman, Koskan, & Barr, 2009) su utvrdila da se informisanjem građana preko televizije ostvaruje veći uticaj na njihovu svest o vanrednim situacijama, dok su Mileti i Darlington (Mileti & Darlington, 1997) istakli da štampani mediji imaju većeg uticaja. Efikasno upravljanje rizicima od opasnosti zahteva dobru obaveštenost građana o rizicima vanrednih situacija (Pine, 2008). Pine ističe da javnost ima kritičnu potrebu da zna i razume prirodu rizika u zajednici, i saopštavanje rizika treba da bude smisleni deo upravljanja rizikom od opasnosti i procesa analize opasnosti (Pine, 2008).

Polazeći od značaja utvrđivanja najčešćeg načina informisanja građana o vanrednim situacijama autori u radu ispituju uticaje određenih činioca na modalitete informisanja građana. Pri tome, u radu se posebna pažnja poklanja ispitivanju uticaja sledećih činioca na informisanje: pol, godine starosti, obrazovanje, bračni status, status zaposlenosti i roditeljstva, percepcija rizika i prethodno iskustvo

METODI ISTRAŽIVANJA

U cilju ispitivanja informisanosti građana o vanrednim situacijama odabrane su lokalne zajednice ugrožene poplavom. Shodno uslovima pod kojima se rezultati naučnog istraživanja mogu generalizovati na celokupnu populaciju građana Srbije, istraživanje je sprovedeno na teritoriji većeg broja lokalnih zajednica različitih po svojim demografsko-socijalnim karakteristikama. Obuhvaćene su gradske i seoske lokalne zajednice u različitim delovima Srbije: Obrenovac, Šabac, Kruševac, Kragujevac, Sremska Mitrovica, Priboj, Batočina, Svilajnac, Lapovo, Paraćin, Smederevska Palanka, Jaša Tomić, Loznica, Bajina Bašta, Smederevo, Novi Sad, Kraljevo, Rekovac i Užice. Detaljni pregled karakteristika obuhvaćenih lokalnih zajednica dat je u tabeli 1. Ispitivanu populaciju čine svi punoletni stanovnici lokalnih zajednica u kojima se događala ili postoji rizik da se dogodi poplava. Veličina uzorka je usklađivana s geografskom i demografskom veličinom same zajednice. Imajući u vidu sve lokalne zajednice u Republici Srbiji ugrožene poplavom, metodom slučajnog uzorka odabrano je 19 od ukupno 150 opština i 23 grada i grada Beograda. U samom anketnom ispitivanju, u kojem je anketirano 2.500 građana bila je primenjena strategija ispitivanja u domaćinstvima uz primenu višestapnog slučajnog uzorka. U prvom koraku, koji se odnosio na primarne jedinice uzoraka bili su određeni delovi zajednice u kojima će se obaviti istraživanje. Taj proces, pratilo je kreiranje mape i određivanje procentualnog učešća svakog takvog segmenta u ukupnom uzorku. U drugom koraku koji se odnosi na istraživačka jezgra, određene su ulice ili delovi ulica na nivou primarnih jedinica uzoraka. Svako istraživačko jezgro bilo je određeno kao putanja s preciziranom početnom i krajnjom tačkom kretanja. U sledećem koraku, određena su domaćinstva u kojima je sprovedeno anketiranje. Broj domaćinstava je usklađivan s brojnošću zajednice. Konačni korak odnosio se na proceduru izbora ispitanika unutar prethodno definisanog domaćinstva. Selekcija ispitanika je sprovedena procedurom sledećeg rođendana za punoletne članove domaćinstva. Sâm proces anketiranja za svaku lokalnu zajednicu obavljao se tri dana u toku nedelje (uključujući i vikende) u različita doba dana. Istraživanje je deo obimnijeg istraživanja sprovedenog o spremnosti građana za reagovanje na prirodnu katastrofu izazvanu poplavom u Republici Srbiji.

Grafikon 1. Distribucija ispitanika obuhvaćenih uzorkom po lokalnim zajednicama

REZULTATI I DISKUSIJA

Informacije o prirodnim katastrofama izazvanim poplavama moguće je dobiti u komunikaciji sa ukućanima, komšijama i prijateljima. Takva vrsta komunikacije i razmene informacija se može odvijati na različitim mestima (u školi, na poslu, fakultetu) i preko različitih sredstava javnog informisanja (radio, televizija, internet itd). Sudeći po rezultatima, 29,3% ispitanika dobilo je informacije o prirodnim katastrofama izazvanim poplavama preko ukućana, 15% preko komšija, 10,3% preko drugara, 11,2% od članova šire familije, 13,2% ispitanika je dobilo informacije u školi, 5,3% na fakultetu, 13,4% na poslu, 2,4% u verskoj zajednici, 56,2% preko televizije, 14,8% preko radija, 29,9% preko štampe, 7,8% preko neformalnog sistema obrazovanja, i 27% preko interneta (tabela 1). Rezultati istraživanja sprovedenog u Škotskoj pokazuju da je (Werritty et al., 2007: 112) 38,1% ispitanika informisano preko komšija, prijatelja, 28,6% preko radija, 27,2% preko štampe, 28,5% preko nacionalne televizije, 36,7% preko nadležnih državnih organa i 12,8% na druge načine.

Tabela 1. Distribucija načina dolaska građana do informacija o vanrednim situacijama

	Kategorije	Frekvencija	Procenti (%)
Od ukućana	Da	733	29,3
	Ne	1614	64,6
	Ukupno	2347	93,9
Od komšija	Da	374	15,0
	Ne	1962	78,5
	Ukupno	2336	93,4
Od drugara/drugarica	Da	257	10,3
	Ne	2093	83,7
	Ukupno	2350	94,0
Od članova šire familije	Da	281	11,2
	Ne	2059	82,4
	Ukupno	2340	93,6
U školi	Da	331	13,2
	Ne	2013	80,5
	Ukupno	2344	93,8
Na fakultetu	Da	133	5,3
	Ne	2203	88,1
	Ukupno	2336	93,4
Na poslu	Da	334	13,4
	Ne	2006	80,2
	Ukupno	2340	93,6
U verskoj zajednici	Da	60	2,4
	Ne	2274	91,0
	Ukupno	2334	93,4
Preko televizije	Da	1404	56,2
	Ne	979	39,2
	Ukupno	2383	95,3
Preko radija	Da	370	14,8
	Ne	1982	79,3
	Ukupno	2352	94,1
Preko štampe	Da	748	29,9
	Ne	1612	64,5
	Ukupno	2360	94,4
Preko neformalnog obrazovanja	Da	195	7,8
	Ne	2111	84,4
	Ukupno	2306	92,2
Preko interneta	Da	674	27,0
	Ne	1673	66,9
	Ukupno	2347	93,9

Na samom početku istraživanja, ispitali smo uticaj pola na način informisanja o vanrednim situacijama. Za ispitivanje povezanosti navedenih promenljiva koristili smo Hi kvadrat test nezavisnosti. Rezultati istraživanja pokazuju da postoji statistički značajna povezanost pola sa informisanjem preko porodice ($x^2 = 4,05$, $p = 0,001$), komšija ($x^2 = 8,79$, $p = 0,003$), na poslu ($x^2 = 12,21$, $p = 0,000$), preko televizije ($x^2 = 16,60$, $p = 0,000$), štampe ($x^2 = 5,31$, $p = 0,021$), interneta ($x^2 = 21,16$, $p = 0,000$). Sa druge strane, nije utvrđena statistički značajna povezanost sa sledećim načinom informisanja: preko familije ($x^2 = 1,12$, $p = 0,289$), u školi ($x^2 = 3,48$, $p = 0,063$), preko radio tranzistora ($x^2 = 0,478$, $p = 0,490$).

Kod promenljiva koje su statistički značajno povezane sa polom utvrđeno je da se ispitanici ženskog pola u većem procentu (33,1%) u odnosu na ispitanike muškog pola (29,3%) informišu se o vanrednim situacijama u porodici. Muškarci se u većem procentu (18,3%) u odnosu na

žene (13,8%) informišu kod komšija. Takođe, muškarci se u većem procentu (16,8%) u odnosu na žene (11,8%) informišu na poslu. Kada je reč o ženama, one se u većem procentu informišu preko televizije (žene – 63%, muškarci – 54,8%), štampe (žene – 33,9%, muškarci – 29,5%) i interneta (žene – 24,4%, muškarci – 33%) (tabela 2).

Tabela 2. Uticaj pola na način informisanja o vanrednim situacijama

		Muški pol	Ženski pol	Rezultati statističkih analiza
Porodica	Da	29,3	33,1	$X^2 - 4,05$ Sig. – ,044*
	Ne	70,7	66,9	
Komšije	Da	18,3	13,8	$X^2 - 8,79$ Sig. – ,003*
	Ne	81,7	86,2	
Familija	Da	12,7	11,3	$X^2 - 1,12$ Sig. – ,289
	Ne	87,3	88,7	
Škola	Da	12,8	15,4	$X^2 - 3,48$ Sig. – ,063
	Ne	87,2	84,6	
Posao	Da	16,8	11,8	$X^2 - 12,21$ Sig. – ,000*
	Ne	83,2	88,2	
Televizija	Da	54,8	63	$X^2 - 16,60$ Sig. – ,000*
	Ne	45,2	37	
Radio-tranzistor	Da	16,3	15,2	$X^2 - 0,478$ Sig. – ,490
	Ne	83,7	84,8	
Štampa	Da	29,5	33,9	$X^2 - 5,31$ Sig. – ,021*
	Ne	70,5	66,1	
Internet	Da	24,4	33	$X^2 - 21,16$ Sig. – ,000*
	Ne	75,6	67	

* statistički značajna povezanost – $p \leq 0,05$

Nakon ispitivanja uticaja pola na način informisanja o vanrednim situacijama pristupili smo ispitivanju uticaja godina. Rezultati hi kvadrata testa nezavisnosti su pokazali da postoji statistički značajan uticaj godina starosti na način informisanja u porodici ($x^2 = 82,82$, $p = 0,000$), preko komšija ($x^2 = 48,57$, $p = 0,000$), u familiji ($x^2 = 39,75$, $p = 0,000$), školi ($x^2 = 39,75$, $p = 0,000$), na poslu ($x^2 = 38,89$, $p = 0,000$), preko televizije ($x^2 = 43,76$, $p = 0,000$), štampe ($x^2 = 16,85$, $p = 0,010$) i interneta ($x^2 = 133,36$, $p = 0,000$). Nije utvrđena statistički značajna povezanost sa načinom informisanja preko radio-tranzistora ($x^2 = 22,80$, $p = 0,098$) (tabela 3).

Kod promenljiva koje su statistički značajno povezane sa polom utvrđeno je da se ispitanici starosti od 18 do 28 godina u najvećem procentu (43,8%) informišu u porodici za razliku od ispitanika starosti od 49 do 58 godina koji to čine u najmanjem procentu (20,7%). Kod komšija se najviše informišu ispitanici starosti od 59 do 68 godina (31,6%), a najmanje ispitanici starosti od 49 do 58 godina (8,8%). U familiji se najviše informišu ispitanici starosti preko 69 godina (20,5%), a najmanje ispitanici starosti od 49 do 58 godina (9,8%). Ispitanici starosti od 18 do 28 godina najviše se informišu u školi (9,6%), a najmanje ispitanici starosti od 59 do 68 godina (1%). Na poslu se najviše informišu ispitanici starosti od 49 do 58 godina (19,3%), a najmanje ispitanici starosti od 59 do 68 godina (71,5%). Sa druge strane, ispitanici starosti od 29 do 38 godina u najvećem procentu (52,2%) informišu se preko televizije za razliku od ispitanika starosti od 59 do 68 godina (71,5%). Preko štampe se najviše informišu ispitanici starosti preko 69 godina (29,9%), a najmanje ispitanici starosti od 18 do 28 godina (29,9%). Nasuprot tome, preko interneta se najviše informišu ispitanici starosti od 18 do 28 godina (41,1%), a najmanje ispitanici starosti preko 69 godina (2%).

Tabela 3. Uticaj godina starosti na način informisanja o vanrednim situacijama

		18-28. godina	29-38. godina	39-48. godina	49-58. godina	59-68. godina	Preko 69. godina	Rezultati statističkih analiza
Porodica	Da	43,8	30,6	26,6	20,7	25	37,5	X ² – 82,82 Sig. – ,000*
	Ne	56,2	70,4	73,4	79,3	75	62,5	
Komšije	Da	15,9	18,3	15,4	8,8	31,6	20,5	X ² – 48,57 Sig. – ,000*
	Ne	84,1	81,7	84,6	91,2	68,4	79,5	
Familija	Da	13,1	10,8	10,1	9,8	19,6	20,5	X ² – 39,75 Sig. – ,000*
	Ne	86,9	89,2	89,9	90,2	80,4	79,5	
Škola	Da	9,6	2,5	5,7	5,6	1	5,3	X ² – 39,75 Sig. – ,000*
	Ne	90,4	97,5	94,3	94,6	99	94,7	
Posao	Da	7,7	15,9	18,6	19,3	12,6	1	X ² – 38,89 Sig. – ,000*
	Ne	92,3	84,1	82,4	80,7	87,4	99	
Televizija	Da	57,4	52,2	67,7	54,5	71,5	62,8	X ² – 43,76 Sig. – ,000*
	Ne	52,6	57,8	32,3	55,5	28,5	37,2	
Radio- tranzistor	Da	13,9	14	15,8	16,7	20	38,6	X ² – 22,80 Sig. – ,098
	Ne	66,1	86	84,2	83,3	80	61,4	
Štampa	Da	29,9	30,4	31,3	31,9	43,2	43,6	X ² – 16,85 Sig. – ,010*
	Ne	70,1	69,6	68,7	68,1	56,8	56,4	
Internet	Da	41,1	32,7	26,7	17,4	8,6	2	X ² – 133,36 Sig. – ,000*
	Ne	58,9	67,3	73,3	82,6	91,4	98	

* statistički značajna povezanost – $p \leq 0,05$

Pored pola i godina starosti ispitanika, značajno je ispitati i uticaj nivoa obrazovanja na način informisanja o vanrednim situacijama. Sudeći prema dobijenim rezultatima utvrđeno je da postoji statistički značajan uticaj nivoa obrazovanja na način informisanja u porodici ($x^2 = 23,92$, $p = 0,001$), preko komšija ($x^2 = 40,41$, $p = 0,000$), u familiji ($x^2 = 22,52$, $p = 0,001$), u školi ($x^2 = 47,78$, $p = 0,000$), na poslu ($x^2 = 32,23$, $p = 0,000$), preko radio tranzistora ($x^2 = 23,91$, $p = 0,001$), štampe ($x^2 = 14,95$, $p = 0,021$), interneta ($x^2 = 84,23$, $p = 0,000$). Ne postoji statistički značajan uticaj nivoa obrazovanja na način informisanja preko televizije ($x^2 = 6,02$, $p = 0,421$) (tabela 4).

Ispitanici koji imaju završenu osnovnu školu u najvećem procentu (37,3%) informišu se u porodici u odnosu na ispitanike koji imaju višu školu (24,6%). Takođe, ispitanici sa završenom osnovnom školom u najvećem procentu (24,7%) informišu se preko komšija, a u najmanjem ispitanici sa završenim fakultetom (8%). U Familiji se najviše informišu o vanrednim situacijama ispitanici sa post diplomskim studijama (15,6%), a najmanje ispitanici sa srednjim/trogodišnjim obrazovanjem. Ispitanici koji imaju završenu srednju četvorogodišnju školu u najvećem procentu (18,3%) informišu se u školi, a u najmanjem ispitanici koji imaju završene post diplomske studije. Preko radija najviše se informišu (32,8%) ispitanici sa završenim post diplomskim studijama, a najmanje sa završenim srednjim/trogodišnjim obrazovanjem (13,8%). Preko štampe informišu se najviše ispitanici (32,5%) koji imaju završeno srednje/četvorogodišnje obrazovanje, dok se najmanje informišu (13%) ispitanici koji imaju završeni fakultet. Kada je reč o internetu, najviše se informišu ispitanici koji imaju završeni fakultet (35,6%), a najmanje koji imaju završeno srednje/trogodišnje obrazovanje (tabela 4).

Tabela 4. Uticaj nivoa obrazovanja na način informisanja o vanrednim situacijama

		Osnovno	Srednje trogodišnje	Srednje/četvorogodišnje	Više	Fakultet	Post diplomske	Rezultati statističkih analiza
Porodica	Da	37,3	29,7	35,4	24,6	25,2	28,1	$X^2 - 23,92$ Sig. - ,001*
	Ne	62,7	70,3	64,6	75,4	74,8	71,9	
Komšije	Da	24,7	19	16,2	15,6	8	18,8	$X^2 - 40,41$ Sig. - ,000*
	Ne	75,3	81	83,8	84,4	92	81,2	
Familija	Da	7,8	7,7	14	8,9	15,2	15,6	$X^2 - 22,52$ Sig. - ,001*
	Ne	92,2	92,3	86	91,1	84,8	84,6	
Škola	Da	5,4	9,6	18,3	11,5	16,8	1	$X^2 - 47,78$ Sig. - ,000*
	Ne	94,6	90,4	81,7	88,5	83,2	99	
Posao	Da	8,4	18,2	11,9	11	17,4	21,9	$X^2 - 32,23$ Sig. - ,000*
	Ne	91,6	91,8	88,1	89	82,6	78,1	
Televizija	Da	61,5	59,3	58,6	62,7	56,6	59,4	$X^2 - 6,02$ Sig. - ,421
	Ne	38,5	40,7	41,4	37,3	43,4	40,6	
Radio	Da	21,8	13,8	15,5	17	13	32,8	$X^2 - 23,91$ Sig. - ,001*
	Ne	78,2	66,2	84,5	83	87	67,2	
Štampa	Da	25,9	30,1	32,5	28,9	13	22,8	$X^2 - 14,95$ Sig. - ,021*
	Ne	74,1	69,9	67,5	71,1	87	77,2	
Internet	Da	12,7	15,8	33,5	34,1	35,6	30,8	$X^2 - 84,23$ Sig. - ,000*
	Ne	87,3	74,2	66,5	65,9	64,4	69,2	

* statistički značajna povezanost – $p \leq 0,05$

Prilikom ispitivanja uticaja roditeljstva na način informisanja o vanrednim situacijama utvrđeno je da postoji statistički značajna povezanost roditeljstva i načina informisanja u porodici ($x^2 = 10,93$, $p = 0,001$), preko komšija ($x^2 = 31,57$, $p = 0,000$), u školi ($x^2 = 15,03$, $p = 0,000$), na poslu ($x^2 = 17,43$, $p = 0,000$), i preko interneta ($x^2 = 17,59$, $p = 0,000$). Sa druge strane, nije utvrđena statistički značajna povezanost sa načinom informisanja u familiji ($x^2 = 1,05$, $p = 0,303$), preko televizije ($x^2 = 0,505$, $p = 0,477$), radija ($x^2 = 2,67$, $p = 0,102$), štampe ($x^2 = 2,58$, $p = 0,95$) (tabela 5).

Ispitanici koji nisu roditelji u većem procentu (35%) informišu se u porodici u odnosu na ispitanike koji su roditelji (28,6%). Sa druge strane, ispitanici koji su roditelji u većem procentu (16,9%) informišu se preko komšija, u odnosu na ispitanike koji nisu roditelji (14,7%). Ispitanici koji nisu roditelji u većem procentu (17,5%) informišu se u školi u odnosu na ispitanike koji su roditelji (11,8%). Nasuprot tome, ispitanici koji su roditelji u većem procentu (16,8%) informišu se na poslu u odnosu na ispitanike koji nisu roditelji (10,6%). I na kraju, utvrđeno je da ispitanici koji nisu roditelji u većem procentu (33,4%) u odnosu na ispitanike koji su roditelj (25,4%) informišu se o vanrednim situacijama preko interneta (tabela 5).

Tabela 5. Uticaj roditeljstva na način informisanja o vanrednim situacijama

		Roditelj	Nije roditelj	Rezultati statističkih analiza
Porodica	Da	28,6	35	$X^2 - 10,93$ Sig. - ,001*
	Ne	71,4	65	
Komšije	Da	16,9	14,7	$X^2 - 31,57$ Sig. - ,000*
	Ne	83,1	85,3	
Familija	Da	11,4	12,8	$X^2 - 1,05$ Sig. - ,303
	Ne	88,6	87,2	
Škola	Da	11,8	17,5	$X^2 - 15,03$ Sig. - ,000*
	Ne	88,2	82,5	
Posao	Da	16,8	10,6	$X^2 - 17,43$ Sig. - ,000*
	Ne	83,2	89,4	
Televizija	Da	59,5	58	$X^2 - 0,505$ Sig. - ,477
	Ne	40,5	42	
Radio	Da	17,2	13,6	$X^2 - 2,67$ Sig. - ,102
	Ne	82,8	86,4	
Štampa	Da	33	29,8	$X^2 - 2,58$ Sig. - ,95
	Ne	67	70,2	
Internet	Da	25,4	33,4	$X^2 - 17,59$ Sig. - ,000*
	Ne	74,6	66,6	

* statistički značajna povezanost – $p \leq 0,05$

Prilikom ispitivanja uticaja percepcije rizika na način informisanja o vanrednim situacijama utvrđeno je da postoji statistički značajna povezanost percepcija rizika i načina informisanja u preko komšija ($x^2 = 30,82$, $p = 0,000$), u školi ($x^2 = 8,22$, $p = 0,016$), preko radija ($x^2 = 6,75$, $p = 0,034$), i štampe ($x^2 = 6,80$, $p = 0,033$). Nije utvrđena statistički značajna povezanost percepcije rizika i načina informisanja u porodici ($x^2 = 1,37$, $p = 0,502$), u familiji ($x^2 = 4,87$, $p = 0,087$), na poslu ($x^2 = 4,73$, $p = 0,094$), preko televizije ($x^2 = 0,295$, $p = 0,863$) i interneta ($x^2 = 2,78$, $p = 0,248$).

Ispitanici kod kojih postoji svest o riziku u većem procentu (20,4%) informišu se o vanrednim situacijama preko komšija u odnosu na ispitanike kod kojih ne postoji svest o riziku. Sa druge strane, rezultati pokazuju da se ispitanici kod kojih ne postoji svest o riziku u većem procentu (16,3%) u odnosu na ispitanike kod kojih postoji svest o riziku (12%) informišu se u školi. Ispitanici kod kojih postoji svest o riziku u većem procentu (17,7%) u odnosu na ispitanike kod kojih ne postoji svest informišu se preko radija. Sa druge strane, u većem procentu (34,5%) ispitanici kod kojih postoji svest o riziku u odnosu na one kod kojih ne postoji informišu se preko štampe.

Tabela 6. Uticaj percepcije rizika na način informisanja o vanrednim situacijama

		Postoji svest o riziku	Ne postoji svest o riziku	Rezultati statističkih analiza
Porodica	Da	32,6	30,3	$X^2 - 1,37$ Sig. - ,502*
	Ne	67,4	69,7	
Komšije	Da	20,4	12,6	$X^2 - 30,82$ Sig. - ,000*
	Ne	79,6	87,4	
Familija	Da	13,4	10,1	$X^2 - 4,87$ Sig. - ,087
	Ne	86,6	89,9	
Škola	Da	12	16,3	$X^2 - 8,22$ Sig. - ,016*
	Ne	88	83,7	
Posao	Da	12,6	15,7	$X^2 - 4,73$ Sig. - ,094
	Ne	87,4	84,3	
Televizija	Da	58,5	59,5	$X^2 - 0,295$ Sig. - ,863
	Ne	41,5	40,5	
Radio	Da	17,7	14,6	$X^2 - 6,75$ Sig. - ,034*
	Ne	82,3	85,4	
Štampa	Da	34,5	29,9	$X^2 - 6,80$ Sig. - ,033*
	Ne	65,5	70,1	
Internet	Da	30,5	27,5	$X^2 - 2,78$ Sig. - ,248
	Ne	69,5	72,5	

ZAKLJUČAK

U kvantitativnom istraživanju o informisanju građana o vanrednim situacijama došlo se do sledećih zaključaka:

- da je najviše građana o vanrednim situacijama informisano preko televizije (58,9%), zatim preko štampe (31,7%), ukućana 31,2%, interneta 28,7%, radio emisija 15,7%, u školi 14,3% i u na kraju u okviru porodice 12%;
- ispitanici ženskog pola se u većem procentu informišu o vanrednim situacijama u porodici, preko televizije, štampe i interneta. Muškarci se u većem procentu u odnosu na žene informišu kod komšija i na poslu.
- ispitanici starosti od 18 do 28 godina u najvećem procentu se informišu u porodici i školi; kod komšija se najviše informišu ispitanici starosti od 59 do 68 godina; u familiji se najviše informišu ispitanici starosti preko 69 godina; na poslu se najviše informišu ispitanici starosti od 49 do 58 godina; ispitanici starosti od 29 do 38 godina u najvećem procentu informišu se preko televizije; preko štampe se najviše informišu ispitanici starosti preko 69 godina; i preko interneta se najviše informišu ispitanici starosti od 18 do 28 godina (41,1%), a najmanje ispitanici starosti preko 69 godina;
- Ispitanici koji imaju završenu osnovnu školu u najvećem procentu informišu se u porodici i preko komšija; u familiji se najviše informišu ispitanici sa post diplomskim studijama; ispitanici koji imaju završenu srednju četvorogodišnju školu u najvećem procentu informišu se u školi; preko radija najviše se informišu ispitanici sa završenim post diplomskim studijama; preko štampe informišu se najviše ispitanici koji imaju završeno srednje/četvorogodišnje obrazovanje; kada je reč o internetu, najviše se informišu ispitanici koji imaju završen fakultet;
- Ispitanici koji nisu roditelji u većem procentu informišu se u porodici i školi; ispitanici koji su roditelji u većem procentu informišu se preko komšija, na poslu i preko interneta;

- Ispitanici kod kojih postoji svest o riziku u većem procentu informišu se preko komšija, radija, štampe; ispitanici kod kojih ne postoji svest o riziku u većem procentu informišu se u školi.

Preporuke za unapređenje načina informisanja

Građane bi o vanrednim situacijama trebalo najviše informisati preko televizije na prvom mestu, pa onda preko štampe i interneta. Kada je reč o preporučenom načinu informisanja s obzirom na određene demografske i socio-ekonomske karakteristike građana, muškarce bi trebalo informisati na poslu, a žene preko televizije, štampe i interneta. Mlađe građane do 28 godina bi trebalo informisati u školi, sredovečne informisati na poslu, starije preko štampe. Građane sa osnovnom školom informisati u okviru porodice, sa srednjom školom preko štampe, a sa završenim fakultetima preko interneta. Građane koji imaju svest o mogućnostima nastanka vanrednih situacija informisati preko radija, televizije.

Literatura

- Bakir, V. (2010). Media and risk: old and new research directions. *Journal of Risk Research*, 13(1), 5-18.
- Balluz, L., Schieve, L., Holmes, T., Kiezak, S., & Malilay, J. (2000). Predictors for people's response to a tornado warning: Arkansas, 1 March 1997. *Disasters*, 24(1), 71-77.
- Cretikos, M., Eastwood, K., Dalton, C., Merritt, T., Tuyl, F., Winn, L., & Durrheim, D. (2008). Household disaster preparedness and information sources: Rapid cluster survey after a storm in New South Wales, Australia. *BMC public health*, 8(1), 195.
- Cvetković, V. (2016a). Fear and floods in Serbia: Citizens preparedness for responding to natural disaster. *Matica Srpska Journal of Social Sciences*, 155(2), 303-324.
- Cvetković, V. (2016b). The relationship between educational level and citizen preparedness for responding to natural disasters. *Journal of the Geographical Institute "Jovan Cvijić" SASA*, 66(2), 237-253.
- Cvetković, V., Dragičević, S., Petrović, M., Mijaković, S., Jakovljević, V., & Gačić, J. (2015). Knowledge and perception of secondary school students in Belgrade about earthquakes as natural disasters. *Polish journal of environmental studies*, 24(4), 1553-1561. doi:10.15244/pjoes/39702
- Cvetković, V., & Ivanov, A. (2016). *Analiza faktora uticaja na znanje i percepciju učenika srednjih škola u Beogradu o epidemijama*. Paper presented at the Deveta međunarodna znanstveno-stručna konferencija „Dani kriznog upravljanja“, Veleučilište Velika Gorica, Hrvatska.
- Ivanov, A., & Cvetković, V. (2014). The role of education in natural disaster risk reduction. *Horizons - international scientific journal*, X (16), 115-131.
- Lidstone, J. (1996). Disaster education: Where we are and where we should be. *International perspectives on teaching about hazards and disasters*, 3.

Mileti, D. S., & Darlington, J. D. (1997). The role of searching in shaping reactions to earthquake risk information. *Social problems*, 44(1), 89-103.

Murphy, S. T., Cody, M., Frank, L. B., Glik, D., & Ang, A. (2009). Predictors of emergency preparedness and compliance. *Disaster medicine and public health preparedness*, 3(2), 1-10.

Pine, J. (2008). *Natural hazards analysis: reducing the impact of disasters*: CRC Press.

Reddick, C. (2011). Information technology and emergency management: preparedness and planning in US states. *Disasters*, 35(1), 45-61.

Russo, M. R. (2013). Emergency Management Professional Development: Linking Information Communication. *Technology Use and Research Approaches for Community Education and Professional Development*, 102.

Smawfield, D. (2012). *Education and natural disasters*: A&C Black.

Stanišić, J., & Maksić, S. (2014). Environmental Education in Serbian Primary Schools: Challenges and Changes in Curriculum, Pedagogy, and Teacher Training. *The Journal of Environmental Education*, 45(2), 118-131. doi:10.1080/00958964.2013.829019

Tanner, A., Friedman, D. B., Koskan, A., & Barr, D. (2009). Disaster communication on the Internet: A focus on mobilizing information. *Journal of health communication*, 14(8), 741-755.

Јаковљевић, В., Цветковић, В., & Гачић, Ј. (2015). *Природне катастрофе и образовање*. Београд: Универзитет у Београду, Факултет безбедности.